

ността Брестака. Пейзажът винаги е одухотворен и лиричен, изпълнен с много живот. „Нашата свинеферма се намира в най-хубавата местност на землището ни — „Брестака“. Най-напред се минава през рекичката. Тя е безименна. . . Тя разхубавява еднообразния пейзаж на равнината, както хубава и весела невеста разхубавява момковия дом. Като леконога девойка тича през ниви и ливади, без да кривне, но досами селото на пътя ѝ се изпречва висока могила. Рекичката хитро я заобикаля и уж да припне надолу, току изведнъж се отдава на дългата си умора, отпуща се и лениво се разлива. Водата ѝ, успокоена и бистра, ту чернее със златистите песъчинки на дъното, ту примамва окоото с пъстроцветните отражения на бреговете. С дни да я гледаш, няма да ѝ се нагледаш, няма да се наслушаш на тихия ѝ ромон, . . . Тук някога е имало хубава брястова гора, но румънците са я изсекли. Останали са само два бряста, два исполина, застанали като стражи от двете страни на равната и тучна поляна“ (стр. 41).

Богатият ритъм на речта, честите поетични инверсии, свежите образи на много места превръщат „Нонкината любов“ в истинска поема.

На много места писателят непринудено, приятелски разговаря с читателя. Той не се крие за героите си, не разказва без-

пристрастно. Всецяло участва в тяхната съдба, изказва своите вълнения, своето съчувствие към героите в хубави лирични отклонения. Някои глави на повестта започват с кратки лирични встъпления, в които писателят използва народни мъдрости и сравнения, близки до народната песен: „Окоото извади на човека, лоша дума не му изваждай.“ (стр. 80) „Суха слама да запалиш, няма да гори тъй, както горяха сърцата им“ (стр. 62), „Както слънцето огрява в ранна утрин широкото, потънало в синкав здрач поле, тъй Нонка огря Пинтезовия дом“ (стр. 105).

Тези качества на неговия стил придават живост и вълнуваща сила на повествованието.

Ивайло Петров умело и естествено построява диалога, индивидуализира речта на героите, служи си с характерния за говоримия език жив и естествен синтаксис, с интонациите на разговорната реч. Само езикът на Марийка звучи някак изкуствено, шлагерно.

Писателят е още в началото на своя творчески път — начало, което радва. Не трябва никога да угасва у него тази неутолима жажда към все по-голямо съвършенство, присъща само на истинските творци, която ще го изведе към още по-високи върхове.

ЕЛЕНА ДИМИТРОВА



„ВОПРОСЫ ЛИТЕРАТУРЫ“ — ЕДНО ОЧАКВАНО СПИСАНИЕ

Новото теоретико-критическо списание на Съюза на съветските писатели и на Института за световна литература идва не просто да увеличи количеството на страниците, предоставени на литературния изследовател, а да се превърне в център на все по-оживените обсъждания около въпросите на литературното съвремие и минало. Излезлите четири книжки са твърде малко, за да се прави заключителна оценка, но те достатъчно ясно дават да се разбере, че списанието се е насочило уверено към изпълнението на тази задача, макар тя да е останала недоизказана в уводните думи на първата книжка. А нуждата от печатан орган — център на теоретическата и критическата дейност, се чувствува от всекиго, взел присърце делото на социалистическата литература.

Преди години неведнъж се споменаваха, че довоенното списание „Литературный критик“ се било поддало на едно неправилно отношение към литературния живот. И все пак през последните седемна-

десет години, когато отсъствуваше периодично марксистко издание, посветено специално на въпросите на литературната теория, история и критика, любителите и изследвачите на литературата у нас се обръщаха често към каталозите, за да подирят няколкото оскъдни течения от „Литературный критик“, пръснати из софийските библиотеки. Този интерес не може да се смята напразен. За това свидетелствуват редица статии (например на Альтман, Гриб и др.), намерили навремето място в списанието и преиздадени напоследък. Колкото и строга да е общата преценка за „Литературный критик“ (за съжаление, нейните мотиви не са напълно известни на българския читател), интересът към старото издание се обяснява преди всичко с обстоятелството, че в него неизбежно се отразяваха най-ярко различните тенденции през тогавашния етап от развитието на марксистическата естетика, литературознанието и критиката. Недостатъците на предходното списание

можеха не да намалят, а само да увеличат необходимостта от появата на ново. И тази необходимост нарастваше през всяка от изтеклите години, ставаше толкова по-остра, колкото повече се засилваше влиянието на социалистическата култура и противодействието на буржоазната. Съвсем очевидно е, че днес, когато от една страна са станали най-безочливи опитите на ревизионизма, а от друга — това увеличи претенциите на догматизма, излизането на новото теоретико-критическо списание бе много по-очаквано, много по-навременно.

В излезлите четири книжки прави впечатление най-вече фактът, че се поставят смело и широко редица въпроси от методологическо естество. „Вопросы литературы“ полага големи грижи за попълването на онези „бели полета“ в съвременната ни литературна наука, по повод на които се бяха „разтревожили“ мнозина съмнителни доброжелатели на марксизма. Усилията на новото списание задоволяват читателя не само защото подпомагат творческите дирения на литераторите, но и защото показват, че тъкмо съветските другари, а не техните голословни отрицатели в чужбина, се заемат най-трезво и уверено с по-нататъшното развитие на литературознанието.

Очевидно „Вопросы литературы“ се ръководи от убеждението, че до ползотворни резултати ще се стигне само като не се прегражда предварително пътят на различните гледища в литературната наука, като им се дава възможност да се срещат на страниците на списанието, без да се отстъпва от основните позиции на марксистическата естетика. Първите четири книжки ни дават доста примери за срещи на различни гледища, дори когато някои от тях не се съгласуват с привични досега понятия. За да осигури тъкмо творческа атмосфера на обсъжданията обаче, „Вопросы литературы“ проявява безпощадност към опитите да се ревизират изходни положения на нашата естетика или пък да се закрепят отново „отстъпващата методология“ на догматизма. В това отношение новото списание на съветските литератори ни помага да разберем нещо много важно: борбата срещу ревизионизма трябва да се схваща днес не като отказ или отбягване на сложните въпроси, а тъкмо обратното — като създаване на здрави, сигурни условия за разрешаването им.

Новото списание проявява жив интерес към състоянието на съветската и чуждестранната литературна критика. То не помества отзиви за художествени произведения, но — както личи още от първите книжки — ще осветлява обстойно и своевременно положителните и отрицателните

страни на критическите статии в останалите издания.

Когато въпросите на литературната история заемат един от основните делове в месечно списание, естествено е да се очакват не обширни и всеобхватни изследвания върху целокупното творчество на известен писател, а отделни статии и студии, засягащи възлови въпроси на литературното наследство, осветляващи от нов ъгъл някои страни в творчеството на изтъкнат автор. В излезлите книжки на „Вопросы литературы“ литературната история се застъпва наистина по такъв начин и то — твърде сполучливо. Читателят вече разбира, че списанието не само ще съдействува да се вникне по-задълбочено в различни страни от творчеството на един или друг писател, но и ще насочва литературно-историческото изследване към някои поизоставени страни на наследството, ще насърчава разкриването на нови аспекти. Освен това „Вопросы литературы“ не е пренебрегнало и такъв изпитан жанр, като литературния портрет.

Много хубаво впечатление прави системното публикуване на материали, третиращи въпроси на литературното развитие в чужди страни, особено в главните капиталистически държави. Ние много се нуждаем от правдива марксистическа оценка на сложните, противоречиви литературни явления, които се забелязват днес в Западна Европа. Чрез разпознаване на здравето от болното нашата критика ще съумее най-успешно да се справи с проникването на чужди естетически принципи, ще съдействува за изучаване на действително полезния опит, натрупан от прогресивното западно творчество. Още в първите си книжки списание „Вопросы литературы“ е направило сериозни стъпки в това отношение.

Най-голям успех за едно списание е да прикове вниманието на читателя си върху разглежданите въпроси, да го превърне в сътрудник за разрешаването им. Следва да се изтъкне, че „Вопросы литературы“ е постигнало в този смисъл много. Читателят възприема редица изводи в поместените статии положително, макар понякога да не се съгласява с отделни моменти и наблюдения в тях, очаквайки с нетърпение да се отиде по-нататък.

На първо място в кн. 1 е статията на А. Караганов, посветена на Лениновото и ленинското отношение към литературата. Като подчертава и нуждата от голям простор за лична инициатива, за проява на индивидуалните склонности и належащата необходимост от „планомерно ръководство на развитието на изкуството“, авторът поставя в центъра на статията си мисълта: „Всяко изкуствено омаловажаване или преувеличаване на една от тези взаимо-

свързани страни в тълкуването на литературата и изкуството, на политиката в областта на литературата и изкуството, гъмжи от грешки — теоретически и практически“ (стр. 5). Естествено припомнянето на подобна мисъл е винаги по-лесно, отколкото нейното приложение към конкретните обстоятелства на литературния живот. И тъкмо затова представляват най-голям интерес онези места в статията на Караганов, където той пристъпва към по-определени заключения, засягащи днешното състояние на литературната наука. Така например следва да се признае за справедливо предупреждението на автора, че „забравянато или подценяването на художествената личност води неизбежно към недооценка на ролята на светогледа в художественото творчество, към недооценка на задачите за идейно възпитание на творческите кадри“ (стр. 15). Авторът е отделил правилно доста място, за да обоснове положението, че партийността на художественото творчество не може да се откъсне от неговата познавателна и изобразителна сила. Но този важен въпрос на нашата естетика не е добил едно по-изчерпателно теоретическо обяснение.

До методологическите въпроси на днешното литературознание се докосва и статията на А. Лебедев „Отстъпваща методология“ (кн. 3). Навярно нашият читател трудно ще си спомни дали и кога се е срещал с този автор. Без съмнение обаче при следващата среща няма да е избледнял споменът за статията „Отстъпваща методология“, написана много живо и находчиво.

Когато един автор се противопоставя страстно срещу някаква според него твърде сериозна опасност, той често „сгъстява боите“. Така на някои ще се сторят може би пресилени констатациите, които Лебедев споделя с читателя още в първите редове на статията си: „Започна накрая някакво движение в нашата естетика“; „До неотдавна нашата естетика представляваше нещо до такава степен еднообразно, че за никакво стълкновение на тенденции или борба на мнения не би могло и да се чуе“ (кн. 3, стр. 71). Авторът е припомнил дори шеговитият израз на Маркс, че скучният тон понякога се превръща в граждански дълг. Но всичко това е направено не да се плетат клевети, а да се подкрепи онази живителна струя, която навлиза в малко онеправданата досега наука. Една обикновена числова съпоставка ще ни убеди, че през последните две години в Съветския съюз излязоха повече естетически трудове, отколкото през цялото предишно десетилетие. И това е вече указание, че мисълта на Лебедев за „раздвижването“ може да е пре-

много подчертана, но не е лишена от основание.

Авторът се е спрял главно на това, което пречеше — на тенденцията у известни теоретици да не виждат никакви „тайни“, никакви сложности, никакви неразрешени противоречия в художествения процес. И според Лебедев тази тенденция не е още напълно изкоренена, примери за което той намира в двата теоретически сборника, обнародвани напоследък („Очерки марксисткой-ленинской эстетики“, Москва, 1956, и „Вопросы марксисткой-ленинской эстетики“, Москва 1956). За някои от новоизлезлите естетически книги — отбелязва Лебедев — „е трудно изведнъж да се разбере дали означават движение напред или своего рода бягане на място. Твърде старички изглеждат те в новите си подвързии“ (стр. 72).

Не е възможно в кратък отзив да се направи дори намек за различните бележки, които Лебедев остроумно отправя към някои автори от двата сборника. Хубавото в тези бележки е, че се държи будно съзнанието на читателя, че се говори откровено срещу някои инертни прояви в естетиката, опасността от които би се увеличила многократно, ако се премълчаваха. Авторът на статията „Отхвърлена методология“ не е пропуснал да изкаже задоволството си и от отделни изводи на Дмитриева. Но към повечето останали участници в сборниците той е проявил изострена критичност. Впрочем Лебедев сам си е поставил задачата да предпази читателите от „погрешната представа“, че двата сборника представлявали „последната дума в нашата естетика“. Ала въпреки находчивостта на автора, въпреки многото му сполучливи възражения, добиваш чувството, че Лебедев е заобиколил нещо съществено, погледнал е на работата само от едната страна. И причината за подобно впечатление не бива да се дири в подсиления критичен тон. Струва ми се, то се дължи на обстоятелството, че авторът не е акцентирал върху онези възлови въпроси, от които трябва да започне изследването на художественото своеобразие и по които следва да се даде решително сражение на опростителството. Двата сборника, засягащи почти всички основни въпроси на естетиката, дават сериозен повод за това.

Безспорно, творческото разработване на естетическите въпроси не може и не бива да се разпростира изведнъж навсякъде, където са проникнали щампите. Именно затова борбата срещу опростителството ще бъде най-резултатна, когато не само се уличават отделните шаблонни прояви, а се изтъкнат главните или дори главния въпрос, чакащ ново осветление.

В кн. 2 на „Вопросы литературы“ е поместена нова статия от В. Озеров, насочена срещу изказванията на някои полски литератори, настроени черногледо към постиженията на социалистическата литература. Авторът съвършено правилно е подчертал наложителността от спорове и теоретически опити върху различните страни на новото изкуство. Но тази единствена възможност за по-нататъшното развитие на марксистко-ленинското литературознание няма нищо общо с незачитането на фактите и голословното критикарство, тъй като тя е средство не за отрицаване, а за усъвършенствуване на постигнатото. Новото винаги се изявява дръзко, но не всяка дръзост е признак на новаторство. Като се отнасят с недостойно пренебрежение към очевидни постижения на съветската литература, като издигат някакви абстрактни критерии за художествено съвършенство, отделни полски литератори се помъчиха да подкопаят и поставят под съмнение изобщо „патриотическата и идейната насоченост на съветската литература“. По този начин, като провокират някои основни положения в нашата литературна наука, полските литератори всъщност съдействуват за забавянето, а не за разгарянето на дискусиите. Вземем ли предвид това, можем да се присъединим към един от основните изводи в статията на Озеров: „Широтата и непредубедеността във възгледите върху изкуството, грижата за неговото многообразие, уважението към мнението на другите не означават всеядност, загуба на принципиалността при решаване на важни въпроси“ (кн. 2, стр. 163).

Най-голям брой статии в излезлите досега четири книжки на „Вопросы литературы“ са посветени на дискусиата около реализма в художественото творчество. Читателят на сп. „Литературна мисъл“ е вече запознат с хода и основните проблеми, възникнали по време на специалната дискуссионна сесия, устроена от Института за световна литература „Максим Горки“. А в основата на повечето статии стоят доклади и изказвания, направени на сесията. Ето защо едва ли се налага тук да се разглеждат поотделно материалите от рубриката „Проблеми на реализма“. Още повече, публикуването на изказванията и докладите не е приключило. Очевиден е стремежът на списанието да поддържа дискуссионния огън, да насърчава разискванията, които — очакваше се — не можеха да останат само в рамките на сесията.

Ю. Борев се противопостави решително на онези, които са склонни да омаловажават теоретическия подход към проблемите на реализма. „... Струва ми се — пише той — че на нашето литературоз-

знание и дори (кол 1000) да изглежда това) на нашата литературна теория често не достига теоретичност. И това понякога се издига в ранг на достойнство: ние, видите ли, се занимаваме с фактите“ (кн. 4, стр. 53). Тази мисъл на Борев прозвучава твърде актуално и за нас, и за литературоведите в други страни, които заради отделни пропуски в теорията бяха склонни да пренебрегват самата теория.

Трябва да се отбележи, че в хода на дискусиата се очертаха някои крайности, вследствие на едностранчивото приложение било на логическия, било на историческия метод. Надали случайно застъпниците на така наречената „широка концепция“ за реализма излизаха главно от теоретическата постановка на въпроса, наблягаха върху нуждата от свързване на проблема за правдивостта с определението на реализма, подчертаваха, че „има обща, специфична въобще за изкуството способност да се отразява правдиво животът, действителността. Тази тенденция към обективно отразяване на действителността лежи в природата на изкуството. Тази тенденция, по наше мнение, определя това, което наричаме реалистичност“ (кн. 3, стр. 36).

Силната страна на „широката концепция“ идва главно от предпоставката, че не би могло да се обоснове логично защо реалистическият метод е израз на най-последователна правдивост, ако правдивостта е понятие, нееднородно с реалистичността. Ала не само от предишната дискусия, не само от статиите, които сега се публикуват, но и от съобщенията, поместени във „Вопросы литературы“ за обсъждания в Ленинград и други градове се вижда, че тази концепция е срещнала отпор като „схематична, откъсната от живия литературен процес“ (кн. 4, стр. 248). А в историческия развой на правдивата литература се забелязват своеобразности, които не могат да се поберат в едно понятие („реалистичност“), колкото и да се разширява неговият обем. И оттук започва спорът, който докосва кажи-речи всички основни термини на литературознанието.

На първо място обаче спорът се нуждае от уточняване на две понятия, без което трудно ще се направи сигурна стъпка напред. И това са понятията „художествен метод“ и „литературно направление“. На тях са посветени специално статиите на Ю. Борев, Б. Реизов и С. Петров. На усилията да се уточнят двете понятия не са чужди и някои от останалите статии (напр. на Шчербина, на Храпченко и др.). До каква степен тези материали допринасят за придвижването на теорията, за нейното обогатяване? На такъв въпрос,

естествено е още рано да се отговори. Но важното е, че в споменатите статии се набелязват вече известни насоки, за които следва да се държи сметка.

Нито един от авторите не възразява, че художественият метод има винаги конкретно-историческо значение. Статията на С. Петров „За реализма като художествен метод“ (кн. 2) разкрива това в много отношения убедително и разностранно. Но все още остава недоизяснен въпросът откъде художественият метод черпи своеобразието си, какво стои в неговата основа, защо той, както ни убеждава Борев, не трябва да се свежда нито до светогледа, нито до художествените похвати. Целият въпрос е още в теоретическото определение на метода да се „улови“ основата на неговото своеобразие, която ще ни позволи да вникнем по-дълбоко и в своеобразието на метода, проявявано през определен исторически промеждутък.

На това Борев отговаря: „Предметът на изкуството (разбиран не в духа на съзерцателния материализъм) обуславя художествения метод. Но художественият метод не е огледално отражение на предмета“ Той „... повтаря тези особености в предмета на изкуството, които се виждат през призмата на дадения светоглед, т. е. особеностите, които са влезли като най-съществени моменти в съдържанието на изкуството“ (кн. 4, стр. 61).

Но и с това въпросът не се изчерпва. Основата на художествения метод се търси в предмета, който също не е намерил всестранно осветление. Борев възразява на Буров, съгласява се с Ванслов, но това не облекчава много съзнанието на читателя, който търси историческата основа на реализма. Освен това, ако се взрем по-старателно в решението, което Борев ни предлага, ще видим, че според него съществуването на различни художествени методи в определена епоха се дължи в края на краищата на светогледа. Ако особеното в конкретния художествен метод, неговото право да съществува редом с останалите методи за времето, идва от това, че той „повтаря тези особености в предмета на изкуството, които се виждат през призмата на дадения светоглед“, то какво друго ще представлява методът освен приложение на светогледа към творчеството? И няма ли да се заличи по такъв начин въпросът за противоречието между резултатите от художествения метод и предварителните схващания у редица писатели?

Можем да се съгласим с Борев, че социалистическият реализъм е и метод, и направление. Заслужават най-сериозно внимание цяла редица изводи на автора. Читателят разбира голямата сложност на въпросите за взаимоотношението между

социалистическия реализъм и някоя днешни тенденции в западната реалистическа литература, които е засегнал Шчербина. Ще се съгласим с автора, че „от самата логика на живота сега е поставен на първи план въпросът за естетическото съдържание на социалистическия реализъм“ (кн. 4, стр. 25). Но наред с това остава ясно, че усилията на нашата теория все още трябва да държат курс към изчерпателното определение на художествения метод.

Аналогичен е случаят с понятието „направление“, поне ако се съди от темпераментната, написана с ерудиция статия на Б. Реизов „За литературните направления“ (кн. 1). Авторът отхвърля така наречената „типологическа“ гледна точка при изучаване на направленията. Той иска литературните направления да се разглеждат „като реални конкретно-исторически групировки на писатели“. Реизов настоява „художествените принципи и творчеството на тези писатели, а следователно и литературното направление, в което те са обединени, да се обяснят с конкретните исторически условия и характера на проблемите, които тези писатели е трябвало да разрешават“ (кн. 1, стр. 87).

Но независимо от този приемлив извод, Реизов е оставил в недостатъчна яснота читателите си по въпроса защо е целесъобразно да се говори изобщо за „направление“ в литературата. Така, след като отхвърля твърде аргументирано насажданото дълго време понятие за романтизма като направление, отдаващо предпочитание на мечтата, Реизов ни предупреждава: „Но ако не можем да признаем това срещащо се у нас определение на романтизма, то не значи, че трябва да се откажем въобще от понятието „романтизъм“ (стр. 94 кн. 1). По-нататък обаче читателят напречно би очаквал да му се изтъкнат най-основните признаци на романтизма, „като историческо явление“. Литературната наука не би останала доволна от заключението: „По такъв начин романтизмът в общоевропейски план може да бъде разбран само като система и процес на литературни взаимодействия, които предизвикват при всеки случай различни, национално-исторически обусловени следствия. Тези взаимодействия се обясняват с това, че литературата на всяка страна се опитваше със средства, различни от средствата на просветителите, да разреши проблемите, поставени от Френската революция и измененията, които тя донесе със себе си“ (стр. 98, кн. 1).

От статията на Реизов е трудно да се разбере по какви признаци изобщо се определя принадлежността на художника към дадено литературно направление (по светогледа, художествените убеждения,

метода, стила или просто поради историческото „съвпадане“ на явленията). На някои места читателят е склонен да вижда тези признаци в „различните средства“, на други (каквото е случаят с „натуралистическия светоглед“) — в светогледа, на трето място, читателят се запитва, дали резултатите от творчеството на писателя могат да служат като основание да го отнесем или не към дадено литературно направление. Нито едно от тези предположения обаче не е намерило пълна подкрепа и достатъчна аргументация в статията на Реизов. Напротив, срещу всяко от тях са изтъкнати други доводи. Флобер се оказва натуралист, въпреки несъгласието си с основни схващания на Зола; Шатобриан и Мадам дьо Стал принадлежат към едно и също направление макар че и по жанрово предпочитание, и по стил, и по вкусовете са „антагонисти“. Какво остава тогава от научния смисъл на понятието „направление“?

Струва ми се, че може да събуди сериозно размишление изводът на Реизов: „Ние наричаме реализъм правдивата литература, но мислим тази правдива литература във формата на определена историческа школа като сума на известни формални качества“ (стр. 109, кн. 1). Но и този извод, и редица други интересни наблюдения на автора щяха да изпъкнат значително повече, щяха да придобият по-голяма теоретическа стойност, ако Реизов се беше постарал да оправдае заключението си, че „направленията играят огромна роля в творческото изграждане на писателя... че не бива да се отхвърля този фактор“ (стр. 117, кн. 1).

Съвсем логично беше понятията „художествен метод“ и „литературно направление“ да се очертаят като възлови за дискусията около реализма. Макар по тях да не се постигна единодушие, поместените дискуссионни материали показват, че съветските литератори навлизат в цяла редица недостатъчно изследвани въпроси от развитието на реализма, насочват се към такива въпроси, като отношението на творческата индивидуалност към метода (М. Храпченко), националните своеобразности при проявлението на социалистическия реализъм (К. Зелински), отношението на социалистическото творчество към модернистичните течения (В. Перцов и пр.). Всяка от тези статии оставя след себе си естествено и редица неразрешени въпроси, обръща внимание върху все нови и нови страни на творчеството.

Ако досега се спрях предимно на онези материали в четирите книжки на „Вопросы литературы“, които са тясно свързани с оживеното напоследък обсъждане на литературно-теоретическите и историко-методологическите въпроси, това е защото,

както още в началото бе отбелязано, основното оправдание, главната потребност от излизането на новото списание е не да се увеличи „площта за печатане“, а да се създаде орган, който да оглави това оживление в литературознанието, да се превърне в негов център. А съвсем естествено беше оживлението да се почувствува най-вече в теоретическите статии и изказвания. Съвсем естествено беше тъкмо там да се даде отпор и на ревизионистичните прояви, и на опитите на догматизма да се реваншира.

Разбира се, от четирите книжки на новото списание може ясно да се види и онова направление на литературно-историческото и на критическото изследване, което „Вопросы литературы“ желае да насърчава. Статията на А. Дементиев „Бележки за критиката в списанията“ (кн. 1) подчертава недвусмислено изключително голямата отговорност, която сегашната обстановка поставя пред литературната критика — отговорността по ликвидиране на някои вредни, опростителски и схематизаторски прояви на литературата, като същевременно се дава докрай безкомпромисен отпор на „всеки опит под форма на осъждане последствията от култа към личността да се опорочи социалистическия реализъм, принципът на партийността в литературата, политиката на партията в областта на литературата, идейно-естетическите основи на нашето изкуство“ (стр. 159). Дементиев се е позовал на конкретни литературно-критически материали, за да посочи основните слабости в това отношение.

Дементиев обръща внимание на обстоятелството, че в някои литературно-критически статии се стига до „едностранчиво разглеждане на социалистическия реализъм“, в други (като например статията на Еремин за романа на Дудинцев) „отсъствуват литературният фон и перспективата“. Дементиев набляга, че „най-голямо значение в критиката имат не статиите и рецензиите, които се задоволяват с анализирането на оделни литературни явления в изолирано от живота и литературното движение състояние (подобни материали, за съжаление, преобладават в нашите списания), а статиите и рецензиите, които разглеждат творчеството на писателите и техните произведения на широк обществено-литературен фон и поставят сериозни проблеми от обществено-литературен характер“ (стр. 167). Авторът се противопоставя и на редица други явления в критиката: тенденцията да се виждат успехите „предимно през 20-те години“, недиференцираното охарактеризиране на литературните групи по онова време и др. Отделните недостатъци обаче не засенчват общото, сумарното впечатление от

състоянието на съветската литературна критика през последните години, която — според Дементиев — е отбелязала чувствителен напредък.

В отдела за литературна история на списание „Вопросы литературы“ се появиха статии, чиито автори правят интересен и много полезен опит да осветлят от нови аспекти творчеството на именити писатели. „Грабват“ читателя такива материали, като работата на Ю. Юзовски „Литературната полемика в пиесите на Горки“ (кн. 3), в която авторът си е поставил за задача да разкрие как Горки е участвувал в идейно-естетическите спорове на времето чрез драматическите си герои. А в кн. 2 Б. Бялик е направил опит да разкрие развитието на Горкиевата естетика в нейното непосредствено отношение към окръжаващите я литературни факти.

С интерес се посрещат статии, като „Трагедията и нейното разрешение“ от Д. Благой, в която с голяма вещина авторът разкрива някои трагични мотиви в лириката на Пушкин, като „Въпроси на стила и композицията в пиесата на Толстой „Живият труп“ от Б. Михайловски, статията на Л. Гурович върху Иля Илф и Ев. Петров и др.

Историята на западноевропейската литература и естетика е застъпена с много интересната статия на В. Асмус върху възгледите на Шилер, с материалите за Рабле и Беранже. Хубаво начало са работите на Е. Евнина „За някои тенденции в развитието на социалния роман в следвоенна Франция“ (кн. 3) и на И. Фрадкин „Литературата на антифашистката съпротива в Германия“ (кн. 4).

Отделът за критика и библиография — съвременните отзиви за литературните издания, анотациите, както и документите и съобщенията, публикувани в съответната рубрика на списанието, завършват впечатлението, че пред нас е едно много сериозно, в истинския смисъл на думата ръководно периодично издание за литературна теория, история и критика. . .

Дошли са само четири книжки, но те бяха достатъчни, за да направят българския читател искрен приятел на списание „Вопросы литературы“. Без съмнение новото издание на съветските литератори ще навлиза все по-уверено в неразрешените въпроси на литературната наука, ще се отзовава все по-смело и принципиално на най-характерните явления в съветския и чуждестранния литературен живот, ще поддържа творческата атмосфера, която се е създала вече на неговите страници, въпреки зложелателните прогнози на известни задгранични писатели. Така то все повече ще затвърдява положението си на орган на марксистическото литературознание с голямо международно значение.

И българските, и съветските литератори днес са заинтересовани от едно: да се пресече опитът на буржоазната идеология за проникване в нашите литературни обсъждания, за да се насочат те към най-важната си и основна задача — творческото развитие на литературната наука. Съвсем очевидно е, че в това направление един от най-сигурните ни съюзници ще бъде списание „Вопросы литературы“.

АТАНАС НАТЕВ



ЕДИН НЕРАЗРЕШЕН ВЪПРОС

Правилното изясняване на отношенията, съществували между някои наши писатели, културни и революционни дейци от епохата на Възраждането, както и на влиянието, което взаимно са си оказвали, е едно от основните задължения на изследователите им. Към такова изясняване трябва да се стреми всеки автор, който взема перото, за да очертае жизнения път или пък само отделни моменти от огромната по значение и разностранна по характер дейност например на Петко Славейков, Раковски, П. Хитов, Каравелов, Ботев, Левски и други дейци от онова време. Защото нерядко в отношенията между тях намираме научното обяснение на много прояви от общественно-политически и литературен характер. Ако напри-

мер поискаме да обрисоваме живота и дейността на Райко Жинзифов в Русия, не можем да отменим приятелските му връзки с Георги Раковски, Константин Миладинов, Нешо Бончев и особено с Марин Дринов, който го вдъхновява не само за литературна, но и за активна общественно-политическа дейност. Толкова повече това важи за отношенията между Георги Раковски, Любен Каравелов, Васил Левски и Христо Ботев — и четиримата вдъхновени и смели апостоли на идеята за организирана революционна борба срещу турските поробители. Докато историческата и литературна наука все още не са изяснили достатъчно положителното отношение на Каравелов към Раковски и неговите съвременници — участници